ԵՐԿՐՈՐԴ ՏԱՐԻ · ԹԻՒ 11 — 60

18 ՄԱՐՏ 1853

ՄԱՍԻՍ

ԼՐԱԳԻՐ

ԱՕԳՈՒՅՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԵՒ ԳԻՏԱԿԱՆ

Տարեկան գինն է մայրաքաղաքիս համար 100 ղուռուշ
» » գաւառքուն » 120 »
Վեցամսեայ » մայրաքաղաքիս » 55 »
» » գաւառքուն » 65 »
Մէկ ծանուցումը տողին 40 փարայ է։
Աստրագրութիւնները կանխիկ են։
Աստրագրութիւնները ամէն ամսոյն 1 ին և 16 ին կը սկսին։

Դուրս երթալիք լրագիրներուն համար ծախքը մեր վրայ է։
Լրագրոյս վերաբերեալ նամակ կամ որ և իցէ գրութիւն, խմբագրին պիտի ուղղուի. և ասոնց համար ծախքը խրը կողին վրայ է։

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ԱԶԳԱՑԻՆ

Պէյօղլի դպրոցին շինութեանը համար եղած ազգային ձեռնտուութիւնը։ — Կեսարիոյ Մուհամեդական գիւղին կանոնագրութիւնները։

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Պաշտօնապաշտութիւնք։ — Նոր գրամատեղին հաստատութիւնը։ — Տրապիզոնի նահանգին մէջ եղած բարեկարգութիւն մը։

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

ԳԱԼԱՂԻԱ։ Ամէրիէօ լրագրին մէկ յայտարարութիւնը։ — Օրէք զրաղեցին ձերակուալ անդամ ընտրութիւնը։ — Բոէս լրագրին մէկ յայտարարութիւնը։ — Պարին համարփարիզ երթալու խօսք։

ԱՆԳԼԻԱ։ Խորհրդարանական քաղաքական անկարողութեանց վրայօք առաջարկուած օրինագրին ընդունելութիւնը։ — Օսթրալիայէն եկած ոսկւոյն առատութիւնը։

ԱՒՍՏՐԻԱ։ Կայսեր առաջնորդը։ — Հայնաւ զօրապետին մեռնիլը։ — Քոմարնի բերդը մտանելու համար եղած դատաստանութիւնը։

ԳԵՐՄԱՆԻԱ։ Վիւրթէմպերկի մէջ մահուան պատժոյն վերջին հրատարակելը։

ՀԵԼՈՒԵՏԻԱ։ Լուսերտիայի մէջ բնակող Թէսէնցի հերետիկներուն վերաբերելը։

ՍՊԱՆԻԱ։ Պաշտօնէից փոխուութիւն։

ՅՈՒՍԱՍՏԱՆ։ Նէրբին գործոց պաշտօնէին փոխուիլը։

ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ

Աւելարական։

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

Ձեռագիրներու խուզարկութեան առաջարկութիւն մը և քանի մը հին ձեռագիրներու վրայ տեղեկութիւն։

ԱՕԳՈՒՅՆ

Յայտնի է մեր սիրելի ազգայնոց, որ մայրաքաղաքիս Նեղուցին մէջ հայաբնակ Պէյհօղ գիւղը եկեղեցի մը և դպրոց մը ունի, մեծագոյն տերութեան շնորհիւը և ազգասիրաց ինքնայօժարձեռնտուութեամբը շինուած։

Եկեղեցւոյն հիմնարկութիւնը թէպէտ շատ հին է, բայց ասկից 20 տարի առաջ բոլորովին քարշքայեալ ըլլալով, անոր ի հիմանց նորոգութիւնը հարկ եղած տեսնը՝ մեծապատիւ Ն՛ուսիկ ամիրայն յատուկ խնամ տանելով իրաւ վայելուչ տպաւորոյց մը իւր ներքուստեանդ կրօնասիրութիւնը և կարեկից ընտրութիւնն առ ազգայինս, պարզ շինութեամբ մը նորոգ կառոյց նոյն եկեղեցին ի մխիթարութիւն աղքատիկ ժողովրդեան գիւղին։

Իսկ դպրոցին հիմնարկութիւնը տասկե 40 տարի առաջ հանգուցեալ Թուղլաճի մահտեսի Մարտիրոս աղային ձեռքը եղած է։ Այս բարեպաշտանձը փոփաքելով անմոռանալի բարեաց յիշատակ մը թողուլ ազգին մէջ, Պէյհօղլի եկեղեցւոյն մատուցած տանը տեղը ազգիս շնորհելով, իւր ծախիւքը դպրոց մը կառուցեր էր, որ ան ժամանակին մինչեւ հիմա նորոգութիւն չի տեսնելով կործանման վտանգի մէջ էր, որով և մէջը տղայք պատսպարելը երկիւղալի ըլլալով, օգտակարութեան գացող հայագիի մանկտին ալ առանց ուսման մնալու և իրենց անգին ժամանակը կորսընցնելու կը պարտաւորէին։ Դպրոցին այս խեղճ վիճակը տեսնելով յարգի Պետրոս աղային Թիրեաքեան, որ ժամանակէ մը ի վեր հոն կը բնակի, և անոր հարկաւորութիւնը և օգուտները ճանչցնելով տեղւոյն բնակչացը, յորդորեց զանոնք որ դպրոցին նորոգութեանը ձեռք զարնեն։ Ինքնք ալ ամենայն փութով աշխատեցան այս բարեգործութիւն գործը գլուխ հանելու, բայց աղքատ ըլլալով և իրենց կարողութիւնը չի բաւելով, աղգասէր բարերարաց ձեռնտուութեանը դիմեցին և ասանկով դպրոցին շինութիւնը յաջողեցաւ։

Այս ազգասիրական ջանից օգուտները ոչ միայն գեղջի բնակիչները այլ և ամենուները օգտակարութեան գացող ազգակիցներին ալ հաւատար պիտի վայելեն, որոնք այս դպրոցին պիտանաւորութիւնը լաւ ճանչցած են։ Ուստի և անտարակուսելի է, որ դպրոցին շինութեան պատճառաւ բաց մնացած 2,500 ղուռուշ պարտքն ալ, որ վարը հաշուեցուցակին մէջ նշանակած է, քիչ ժամանակէն ազգասիրաց նպաստիւքը կը վճարուի, ի պարծանս բարեիշատակ հիմնադրին և յուրախութիւն ազգասիրաց։

Ընդհանրապէս յիշեալ դպրոցին շինութեանը համար եղած ծախուց ցուցակը և դրամական ձեռնտուութեամբ նպաստող բարերարաց անուանները, որոնց մեծագոյն մասը արդէն հատուցած են իրենց խոստացած կամաւոր նուէրները։

ղուռուշ	
500	Սրբազան Պատրիարք հայր մեր
1500	Մեծապատիւ Ն՛ուսիկ Ամիրայ
781½	» Պօղոս Ամիրայ վառօդապետ
500	» Գէորգ Ամիրայ Եր[illegible]եան
1000	» Պետրոս աղա Խորասանճեան
1000	» Նշան աղա Բիշմիշեան
1000	Ազգասէր մի
750	Մեծապատիւ Յակոբ աղա Թիւրքճիխանեանց
750	» Աբեմիս աղա Պարսիզպանեան
2000	» Պետրոս աղա Թիրեաքեան
9781½	
1000	Պէյհօղլի փռան յարգի Վարպետները
970	Պէյհօղլի հայագործ Արգիս, Յակոբ և Նշան աղայք
600	Նորատունկեան Յակոբ, Խաչատուր և Եղանեան Յակոբ աղայք
3234	Դպրոցին ունեցած պատրաստ գրամը
564	Եկեղեցիէն հաւաքեալ
3182½	Պէյհօղլի գիւղացիք
300	Վարպետուհի Մայրապետ
115	Մահտեսի Պօղոս աղա Թիւլպէնճի
115	Տիգրան և Խաչատուր աղայք, ի Բերատհճի խան
120	Աբեմիս աղա Եղանճեան
150	Ատուաձատուր աղա Մաղաղաճի
20,132	
100	Յակոբ աղա Պէյլերեան կեսարացի
100	Հայրապետ աղա Վանցի
100	Մանուկ աղա Դարամանճեան
100	Յարութիւն աղա Դարամանճեան
100	Մինաս աղա Թօգաթլեան
100	Տարսայիճ աղա Ադամեան
100	Գէորգ աղա Դարամանճեան
100	Նիկողոս աղա Աշտարեան
100	Միրզան աղա
21,032	
50	Խրատը աղա Խրատեան կեսարացի
50	Թարգուր աղա Նշանեան
50	Մահտեսի Ադամ աղա Սախատեան
50	Գրիգոր աղա Թիւրսիւկեան
50	Լինովք աղա Տէմիրճիպաշեան
50	Յակոբ և Դաղուստ աղայք Պէշիքթաշեան
50	Թարգուր աղա Ադամեան
50	Աբիսողոմ աղա Պալեան
50	Խաչատուր աղա Պասմաճի
21,482	
50	Յակոբ աղա Ֆրէնկեան կեսարացի
50	Յարութիւն աղա Պազարճեան
40	Աբէքան աղա Ի Բերատհճի խան
30	Աշճան աղա Պէշալ
30	Պետրոս աղա Աշարիկեան
30	Գրիգոր աղա Բէշիմալճեան
25	Սաֆան աղա Սարրաֆ
20	Հեթում աղա վաճառական
10	Բարեպաշտ մի
21,757	
50	Պատրիարքական փոխանորդն
40	Սէրք Եղուսալէմի փոխանորդն
100	Կարապետ աղա Թօգաթլեան
100	Պօղոս աղա Մէմէրճեան
100	Յակոբ աղա Պուրնուսուզեան
50	Մահտեսի Աբրահամ աղա Թիւլպէնճի
40	Լութֆի աղա Մինքճի
20	Նասիպ աղա Դասպարեան
20	Պօղոս աղա Զբրգճի
22,287	Հաւաքեալ դրամոց գումարը
2,500	փոխ առնուած պարտք
24,787	Դպրոցին շինութեանը համար եղած բոլոր ծախքը։

Կեսարիոյ Մուհամեդական գիւղին հայագի բնակիչները՝ իրենց գիւղական, եկեղեցական և դպրոցական գործերը բարեկարգելու մտօք հոգաբարձուաց ժողով մը հաստատեցին, յատուկ կանոններով, որոնց տպեալ օրինակը տեսանք այն օրերս մայրաքաղաքիս մէջ։ Յիշեալ կանոնները որ յիսուն յօդուածէ կը բաղկանան, պիտի գական կառավարութեան համար գեղեցիկ սահմանադրութիւններ են, որոնց ճշդիւ և կատարեալ գործադրութիւնը մեծամեծ օգուտներ կրնայ յառաջ բերել։

Երանի թէ մեր ամէն գիւղաքնակ ժողովուրդները Մուհամեդականաց այս բարի օրինակին հետեւելով, իրենց գիւղական կառավարութիւնը նոյն կանոններով բարեկարգէին; որովհետեւ ոչ միայն զրկանք, անիրաւութիւն, վէճ, ատելութիւն և ուրիշ բազմաթիւ չարիք մէջերնուն վերնալով՝ հանգիստ, խաղաղ և երջանիկ կ'ապրէին, այլ և ընկերական միաբանութեան օգուտները վայելելու, կարգի, կանոնի և օրինաց հպատակելու, Տէրութեան, ազգին և եկեղեցւոյ ունեցած պարտաւորութիւններն ճանչնալու կը վարժուէին, որոնք բովանդակ ազգի մը զարգացմանը գլխաւոր միջոցներն են, և որոնց պակասութիւնը ազգերուս անիրաւական և բարոյական խեղճութեանը պատճառ եղած է։

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Կայսերական հրամանաւ՝

Ն՛ուսիկ նախկին կառավարիչ Սալիհ փաշան Զմմիրայի կառավարիչ անուանեցաւ և իր տեղն անցաւ Մինասի տեղակալ Թուֆան փաշան։

Զմմիրայի նախկին կառավարիչ Հիւսէին Էմզի պէյը՝ Մինասի տեղակալ անուանեցաւ։

Այվալիի տեղակալ Օսման փաշան Դարասուի տեղակալ անուանեցաւ և իր տեղը Պէյօղլուի տեսչութեան նախկին գործակալ Մէլէք պէյը Այվալիի տեղակալ անուանեցաւ։

Դարձեալ երեքշաբթի օրը՝

Իբրահիմ փաշան Լչանիայի ընդհանուր կառավարիչ անուանեցաւ։

Լսաս էֆէնտին՝ կայսերական փաղերանոցին ռոճկաց համարակալ անուանեցաւ։

Վահան էֆէնտին կայսերական փաղերանոցին թղթակցութեան գրասենեակին վերակացու անուանեցաւ։

Հասիպ էֆէնտին կայսերական հանքաց ժողովին նախագահ և այս առթիւ երկրորդ կարգի երկրորդ աստիճանի պաշտօնատար անուանեցաւ։

— Նոր գրամատեղանին հաստատութեան գործը՝ որ քանի մը ամիսէ ի վեր Բ. Դրան պաշտօնեաները կ'ընդբաղեցնէր, վերջապէս անցեալ ուրբաթ իրիկուն օգոստափառ Ինքնակալին հրովարտակաւը վճռուեցաւ։

Այս մեծ և կարեւոր հիմնարկութեան վրայօք հարկաւոր եղած մանրամասն տեղեկութիւնները գալ շաբթուան թերթերնուս թողելու կը պարտաւորիմք երկար ըլլալուն պատճառաւ։

— Տրապիզոնի կուսակալութեան մէջ Բանէիմի օրինքները չի հաստատուած, գաւառին ամէն մէկ վիճակները ու գիւղերը զինուորական կարգաց (ոպտահաղք) բաղնալով, Տերեվենի անուանով զանազան ցեղասպանները, քիչ մը բան վճարելով՝ այն երիտասարդները (լեշիւբ) կը վարձեն, ուրիշներ ժողովուրդ կէն վարձք (բէսիմ) առնելով շատ տուրք կը ժողվեին։ Թանզիմաթի օրէնսդրութենէն հետեւ, երբոր զինուորական կալուածները վերնոյսի, աղքատ ժողովրդեան տասանորդներն

ուղղակի տերութեան գանձը երթալ սկսան, վերայիշեալ ցեղապետները՝ իրենց վարձակալութեան շահերէն զրկուելով, խարդախութեամբ ձեռվընին մնացած վարձակալութեան մուրհակներովը՝ աղքատ ժողովրդեան մշակած երկիրները « մերն է » ըսելով, տերութեան տասանորդէն զատ՝ նոյնչափ մը նաև տարեկան վարձք (իմարէ) սկսան առնել անոնցմէ։ Այսը վրայ՝ երկրին բնակչաց և վերայիշեալ ցեղապետներուն մէջ վէճ ծագելով, հինգ տարիէ ի վեր Տերութեան Խորհրդոյ Բարձրագոյն Յանձնի և Գանձուց յանձնարարական ժողովոյն մէջ գատաստան ու քննութիւն ըլլալով, վերջապէս այս օրերս կայսերական բարձրագոյն հրամանաւ վճռուեցաւ, որ յիշեալ երկիրներուն արձանագրութիւնը (Թահրիրաթ) ընելով, ըստ օրինի մուրհակներ շինուին, և այս նպատակաւ յատկապէս գանձուց պաշտօնատան երեւելի գործակալներէն Մահիր էֆէնտին ընտրուեցաւ, որ Տրապիզն երթալով, յիշեալ գաւառին բոլոր մշակուած երկիրները քննէ, ամենուն ստացուածքները տեղւոյն դիւաններէն ստուգելով արձանագրէ, ու նոր կանոնագրութեանց համաձայն մուրհակներ պատրաստէ։

Այս բարերար կարգադրութեամբ կայսերական գանձը տարին քանի մը հազար քսակ աւելի շահելէն զատ, տեղւոյն աղքատ ժողովուրդն ալ այսուհետեւ տարապարտ և անիրաւ տուրքեր վճարելէ ազատ մնալով, առատագութ Ինքնակալին անգին կենացը աղօթող պիտի ըլլան։

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

ԳԱՂԴԻԱ։ Մէնիրէօ՝ լրագրին մարտ 4 թուոյն մէջ հետեւեալը կը կարդանք։

« Մէնիրէօ՝ չի բաւեր հերքելու այն ամեն սուտ լուրերը, որ կը պրծուին գլխաւորապէս օտարազգի լրագրաց մէջ։

» Այսու ամենայնիւ անանկ սխալներ կան, որ կառավարութիւը պարտք կը համարի իրեն ցրել, որպէս զի հասարակութիւնը անոնց հաւատք չի ընծայէ։

» Արդ՝ լրագիրները ծանուցին, թէ Աւստրիոյ կառավարութիւը Տաճկաստանի հետ ունեցած վէճերուն մէջ Դաղղիոյ և Անգլիոյ միջնորդութիւնը մերժեր է։

» Թէ Դաղղիոյ կառավարութիւնը ուրիշ տերութեանց հետ մէկ եղեր է քաղաքական փախստականներուն վրայօք առաջարկութիւններ ընելու Անգլիոյ կառավարութեան։

» Թէ Դաղղիոյ կառավարութիւնը Սուրբ տեղեաց վրայօք դաշնադրութիւն մը կ'ընէ եղեր Ռուսաց կառավարութեան հետ։

» Թէ Դաղղիացւոց կայսրը՝ անձամբ բարեմաղթուելի խրկեր է Վիէննա հեռագրով, Աւստրիոյ կայսեր կենացը դեմ գործուած ոճրագործութիւն պատճառաւ։

» Վերջապէս թէ Դաղղիացւոց կայսրը՝ մասնրմական գիր մը գրեր է Հելլեւետիոյ կառավարութեանը, Աւստրիոյ կառավարութեան անոր ըրած գանգատներուն և պահանջմունքներուն վրայօք։

» Այսոքա ամենն ալ սուտ խօսքեր են։ Աւստրիոյ և Օսմանեան կառավարութեանց մէջ յուզուած խնդիրներուն մէջ Դաղղիա բնաւ միջնորդութիւն ընել ուզած չէ։

» Քաղաքական փախստականաց գործոյն համար՝ Դաղղիոյ կառավարութիւը վստահութիւն ունի Անգլիոյ կառավարութեան արդարասիրութեանը վրայ։ Անտարակոյս է, որ Անգլիոյ կառավարութիւնը՝ Դաղղիոյ հետ բարի դրացնութեան մը ամեն պարտքերը կը կատարէ։ Բայց Դաղղիոյ կառավարութիւնը միւս տերութեանց հետ մէկ ըլլալով առաջարկութիւն ըրած չէ, միայն այսպիսի եղբայրութենէ մը կրնանք որոշել Յովանէս վարդապետիս ով ըլլալը, և այն ժամանակը միայն ըսել, թէ Վեցօրեից Հաւաքս ալ այս ինչ ծանօթ և արդիւնաշատ Յովանէս վարդապետին գրիչէն ելած է, չէ նէ ոչ՝ ոք կրնայ որոշել այսօր, թէ ով է. ըստ որում միայն գրուածքին ոճէն բան մը չի կրնար հասկցուիլ։ Թէ որ ասիկայ կարենայինք որոշել, արդեօք որչափ յարգի բան մը եղած պիտի ըլլար պատուական ձեռագիրս, մեզ՝ իրմէ գրեթէ եօթը դար եաքը ապրող որդւոցս՝ իբրեւ անոր սուրբ մասնեբէն ելած անիկրեալի աւանդ մը։

Վերը գրած Յովանէս վարդապետին յիշատակարանին և հաստատուածներուն մէջ զանգադրութեան մասին մէկ երկու մտադրութեան արժանի կողներէն զատ, զորս ընթերցողք դիւրաւ կրնան նշմարել, բաւից վրայօք ալ դիտելիք քանի մը նոր բաներ ունինք։ Յովանէս վարդապետին յիշատակարանը մեր նախնեացը քանի մը բաներն երեւան կը հանէ կորստեան անդունդէն, որոց տակաւին գործածուիլը տեսնուած չըլլալով՝ մինչեւ ցայժմ հրատարակուած հայերէն բառաներնուս մէջն ալ չունէինք զանոնք, որք են՝ դրոապաղարդ այն է գովութեամբ զարդարեալ, գովաբանական։ Աղամանէպ, այն է քիչ, կարճ, քիչ-որ, չափաւոր, սակաւամասնեայ։ Ամբաղդաղոլիւն, այն է բաղդաւոր, համեմատաւոր։ Արդարիմ այն է արտադրեմ։ Յովանէս անունին գրուիլը որ քանի մը տեղ մի և նոյն կերպով կը կրկնէ, մենք մինչեւ հիմա Յովհաննէս կամ Յովհաննէս միայն գիտէինք։ իսկ այժմ կ'ունենանք նաեւ Յովանէս Յովանէս։ Ասիկայ ալ նոր բան մը կ'ընծայէ մեզի։ Ասոնք ամենայնիւ ոչ մեր նախնիներ են, որ Յովանէս վարդապետիս ոչ

կը գրեն, որ երկու օր առաջ Բոմորնի բերդին բանտապետը շղթայակապ Ռէշթ տարուեր ու բանտը դրուեր է։ Այս մարդը բերդին մէջ բանտարկեալ քաղաքական յանցաւորներէն վասրկուելով, յիշեալ ամուր ու մեծ բերդը մաճառներուն պիտի մատնէ եղեր, ուրմնք առաջ բերդին հրամանատար Սիմէոնիչ զօրապետը պիտի սպաննեն ու ետքը զինարանը պիտի կողոպտեն եղեր ապստեալ բանտարկեալց զէնք գտնալու համար։ Բայց բանտարկեալներէն մէկը իւր խղճէն տանջուելով՝ այս դաւադրութիւնը նամակով մը երեւելի մարդու մը իմացուց, որով մեծ դըժբաղդութեան մը առաջքն առնուեցաւ։

ԳԵՐՄԱՆԻԱ։ Վիւրթէնպերկի նոր իշխողարանը ժողվուած օրէն, մահուան պատիժը վերսին հաստատելու առաջարկութիւն մը եղած էր իրեն. այս առաջարկութիւնը քննուելով 40 քուէ առաւելութեամբ ընդունուեցաւ։ Հակառակորդ կողմը փուռ տեղը աշխատեցաւ այս առաջարկութիւնը մերժելու, որ մեծ փափաքով կ'ըսպասուէր ամենէն։ Վիւրթէնպերկի բոլոր ժողովուրդը միաձայն կը խնդրեր, որ այս սոսկալի պատիժը, որ 1848 ին վերցուած էր, վերսին հաստատուի եղեռնագործութեանց առաջքն առնելու համար, որ օր ըստ օրէ աւելի յանդուգն կերպով շատնալու վրայ են։

Ուստի այս օրէնքը՝ բարի, օգտակար և հասարակութեան սիրտը ապահովցնելու միջոց մը համարուած է։ Արդարև ցաւալի է տեսնալ, որ բոլանդակ երկիր մը այսպէս սրտանց հաճութիւն կը ցուցնէ այսպիսի օրինաց մը հաստատութեանը և միամտաբար առնը պիտանութիւնը կը խոստովանի։ Բայց պաշտօնական տեղեկութիւնները ժողովրդեան այս կարծիքը կ'արդարացնեն։ Յիշեալ տեղեկութիւններէն կ'իմանանք, որ մահուան պատիժը խափանուած օրէն, այսինքն 1848 էն մինչև հիմա, եղեռնագործներուն թիւը զարհուրելի համեմատութեամբ շատցեր է։

ՀԵԼՈՒԵՏԻԱ (Օրիցցերլի)։ Լրագրոյս 46 թիւը ընթերցողները թերևս կը յիշեն, որ անցեալները Հելուետիոյ կառավարութիւնը Թէսսինի նահանգին Լուկանոյի բաժնին մէջ գտնուած օտարազգի քարուքանները (մուրացկանի կերպարանքով պապական կրօնաւորներու կարգ մը) երկրէն դուրս հանել տուեր էր։

Յիշեալ Քարուքանները մեկ քանին աւստրիացի ըլլալով, անոնց այսպէս Հելուետիայէն վռնտուիլը Աւստրիոյ կառավարութեան դէմ թշնամական գործ մը համարուեցաւ, ու հետեւաբար աւստրիական կառավարութիւնն ալ հրաման ըրաւ, որ Լոմպարտիայի մէջ ոչչափ թէսսինցի զուլցցեր կանին, երեք օրուան մէջ դուրս հանուին։ Անանկով վեց հազարի չափ թէսսինցի իրենց տունը, տեղը, ստացուածքները, գործերը, գործարանները թողելու և Լոմպարտիայէն ելելու սոսկալի վերջին խեղճութեան ու յուսահատութեան մէջ։

Հելուետիայի կառավարութիւնը այս գժբաղդութեան առաջքն առնելու ուրիշ ճարմը չի գտնալով, ժողովրդեան բարեսրտութեանը դիմելու և ստակ ժողվելով խեղճ աքսորեալներուն օգնութեան հասնելու պարտաւորեցաւ։

Ժողովրդեան իրարանցումը և բարկութիւնը վերջին աստիճան է. ամեն նահանգներուն մէջ ժողովներ ընելով կառավարութեան կ'առաջարկեն, որ խիստ և ազդու միջոցներ ձեռք առնէ Աւստրիոյ դէմ։

ՍՊԱՆԻԱ։ Մատրիտէն ամսոյս 9 ին եկած լուրերը կը ծանուցանեն, որ տէրութեան պաշտօնեաները հրաժարականին տուեր են և նոր պաշտօնեաներ ընտրելու հոգը Պ. Սարթորիոսի և Պ. Ֆորմերայի յանձնուեր է։ Կ'ըսեն թէ Նարվաէզ մարաջախտն և անոր կուսակիցները նոր ընտրութիւններուն կարգէն են։

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ։ Աթէնքէն կը գրեն, որ Կոտիկէի գաւառապետ Պ. Աղրուզիատի՝ նեբրին գործոց պաշտօնեայ ընտրուեր է փոխանակ Պ. Նիկա Բալամիսին, որ ծերակուտի անդամ էղեր է։

ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ

Ընդհանուր դեսպան Սեմափայլ Լորա Մէոքլիֆ (Մթրաթֆօրա Բանինին) վարկեանէ վարկեան մայրաքաղաքս կ'ըսպասուի։ Դեսպանատան առաջին թարգման պարոն Լթիէն Բիզանի և դեսպանատան գործակալ հայազգի Պ. Յ. Մ. Բօլանի անցեալ ուրբաթ օրը Դարդանէլ գացին զինքը դիմաւորելու։

— Յունուարի սկիզբէն մինչև փետրուարի վերջը Պարսկաստանի թիւհրան մայրաքաղաքը շարունակ ձիւն գալով սաստիկ ցուրտ մը եղեր է, ուրուն նմանը երկար ժամանակէ ի վեր տեսնուած չէ կըսեն։

— Օմիւանիոյ Լինբաւալ լրագրին մէջ մարտ 12/24 թուականով կը կարդանք։

«Քանի մը օր առաջ ըսեր էինք, որ կայսերական կառավարութիւնը Պէյօղլուի մեծ գերեզմանատունէն հայոց և ուրիշ ազգաց գերեզմանները վերցնելու գիտաւորութիւն ունի, աւելի ընդարձակ գեղեցիկ մը շնորհելով իւրաքանչիւր ազգաց, որ իրենց գերեզմանատուն ընեն։ Այս ալ ըսեր էինք, որ այս կարեւոր տնօրէնութիւնը մեծ գոհունակութիւն պիտի պատճառէ, ընտրութիւնները աւելի պատշաճ, աւելի խաղաղ և ամեն գայթակղութիւնէ ազատ բնակարան մը կունենան, և իրենց հիմակուան տեղնալ ծառաղարդ գեղեցիկ հրապարակ մը շինուելով մայրաքաղաքին գլխաւոր զարդ մը կ'ըլլայ։ Կառավարութեան այս դիտաւորութիւնը հաստատութիւն գտնալու վրայ է։

Ընդհանուր ուրբաթ՝ բոլոր դեսպանները կողմէն յատկապէս գործակալները Մողվուեցան Դաղլիոյ գեսպանատունը, և այս նպատակին հանելու ամենէն յարմար միջոցներուն վրայօք խորհրդակցեցան։ Կայսերական կառավարութիւնը արքունի զինուորական դրպրոցէն (Մէքթէպի Հարպիէ) անդին գտնուած պարապ հողերէն 40 հաղար կանգուն տեղ պիտի տայ գերեզմանատուն ընելու համար։»

— Սոանայէն եկած լուրերէն կ'իմանանք, որ այն կողմերը արդէն հունձքի (պիչին) կը պատրաստուին եղեր։

Սամսոնէն ալ կը գրեն, որ ձէհրիները արդէն հասուցեր են։

— Երկու շաբթիէն երեքշաբթի լուսնալու գիշերը, գողերը Նուր Օսմանիէ մզկիթին դիմացի սեղանաւորի խանութին երկաթէ վանդակները խորտակելով, մեծ գումարներ վերուցեր են։

— Ընդհանուր երկուշաբթի իրիկուն Լոիրնէ Պարուցի յոյն մը իւր վատառողջ կեանքէն յուսահատելով ինքզինքը ծովը նետեց որ խեղդուի, և ասոր համար հապուսաներուն մէջ մեծ քար մը դրեր էր, որ ծովուն յատակը իջնայ։ Բարեբաղդաբար տեսչութեան զինուոր մը զանիկա տեսնալով՝ ծովը նետուեցաւ ու քաշեց ցամաքը բերաւ։ Գէպ եղած խնամքները ընելէն ետև, յոյնը խոստովանեցաւ, որ ջուրին ներգործութենէն մեռնելու դիտաւորութիւնը փոխեր էր։

— Ընդհանուր չորեքշաբթի կէս օրուան միջոցները Պէյօղլու Բանկալդիի թաղամասի մը մէջ գողութիւն մը եղաւ։ Գողցուած բաներն են՝ ոսկի ժամացոյց մը, մեծ ոսկի շղթայ մը, վեց հատ մեծ արծաթի դգալ, մետաքսէ քսակ մը, որուն մէջ 120 ղուռուշի

մը յիշատակութիւն մը կը գտնանք։ Հին ձեռագրաց մէջ տեղ տեղ գործածութիւնը տեսնուած է. բայց խիստ շատ տեղ ալ սխալ կարծելով ուղղուած Կապադովկիա և Կապադովկեցի եղած է։ Կապ-գակ բառին գործածութիւնը նորերս մէկ մէն՝ ալ Սեբէոսի պատմութեանը մէջ գործածուած տեսնուեցաւ։ Պարոբբա Մծուրնացիէն առած Աղաթանգեղոսի արձանագրութեանը մէջ Արշակունեաց Թագաւորութեան հիմնարկութեանը ժամանակը Մեծին Արշակայ Պարթեւի՝ իր որդին հայոց թագաւոր կարգելով, անոր որոշած սահմաններուն մէջ կը յիշէ։ «Եւ զմուրացանէ նմա սահմանս զԱրուաստան առ երկրաւն Տաճկաց և առ երկրաւն Ասորոց. և զկապուտակեայ առ Կիւղիկեաւ՝ մինչեւ ցեղը ծովուն մեծի առ բեւմոնց»։ (Սեբէոս եր. 12)։ Այս Կապուտակեայն ուրիշ՝ տեղ չի կրնար ըլլալ զի այն կողմերը Կապ-գիեայ անուանով ուրիշ գաւառ մը մինչեւ հիմա ճանչցուած չըլլալէն զատ, բոլոր ուրիշ պատմութիւններն ալ կը վկայեն թէ Արշակայ որոշած սահմաններուն մէջն էր նաև Կապադովկիան (Հ. Մեք. Համշ. Պատմ. Հայ. Հատ. ա. եր. 208—209.) մանաւանդ Աղաթանգեղոսի սեռանդածին համեմատ՝ Կապադովկիան ալ Կիլիկիոյ սահմանակից կ'ելնայ։ Եւ ուրիշ տեղ մը Իսմայելացւոց Մահան իշխանին մէկ բանակին համար կ'ըսէ։ «Եւ միւս զծրն՝ որ նստէր ի կողմանս Կապուտակացւոց, արար պատերազմ ընդ զօրացն Յունաց. զոր ելհար Յոյնն, և գընաց փախստական ի կողմանս Արաբասանի»։ (Սեբէոս եր. 228—229)։ Այնպէս յայտնի է որ այն կողմերուն մօտ՝ մօտաւոր անուամբ Կապադովկիայէն զատ ուրիշ գաւառ չկայ, որուն վկայ են և այլ պատմագիրք։ Այս երկուքէս զատ՝ Սեբէոսի մէջ ուրիշ տասնուին վեց տեղ եւս յիշատակուած է Կապադովկիային անունը, ինչպէս տես 64, 124, 127, 141, 145 և 201 երեսները, բայց ոչ թէ քերած առնի երկու վկայութիւններնուս պէս Կապուտակեայ կամ Կապուտակացի, այլ սովորաբար Կապադովկիա և Կապադովկացի յիշուած են։ Սակայն հոս նկատելիք բան մը կայ։ Ամէն երկու տեղ գտնուածները ըսկ Կապուտակեայ կամ Կապուտակացի էին. իսկ այս վեց տեղ յիշուածներուն առմենուն ալ քովը Կեսարիա բառը գըտնուած ըլլալուն, կերպիւ մը իրաւունք կ'ունենանք կարծելու, որ նաեւ անոնք ալ ան առջի երկու տեղ գտնուածին պէս Կապուտակեայ կամ Կապուտակացւոց գրուած ըլլալով, կամ ապագրելաուաղ Պ. Թադէոս Միհրդատը, և կամ իր առած օրինակին գրողը քովի Կեսարիա բառէն Կապադովկիան ըլլալը հասկընալով, զի Կեսարիա կ'ըսուի նէ՝ կամ Պաղեստինացւոցն է կամ Կապադովկացւոցը, ու սիրալ կարծելով, Թերեւս իրենց գիտցածին կամ սովորականին համեմատ ուղղելու մտօք փոխեր Կապադովկիա դրեր են. իսկ միւս երկու յիշուած տեղերուն քովը Կեսարիա բառը չգտնուելուն համար՝ իրենք ալ բարակ քննութեան չմտնելով և գուցէ իրենց չգիտցած մէկ զատ տեղի մը անուն կարծելով չեն համարձակեր փոխելու. ըստ որում երկու կերպն ալ Սեբէոսի իր պատմութիւնը գրած ժամանակը սովորական եղած չէր կրնար ըլլալ։ Թէ որ Սեբէոս երկուքն ալ գիտէր, անպատեհ կ'ըլլար տեղ մը այսպէս և տեղ մը այնպէս գործածել, այլանոնց մէջ ընտրելի ընելով՝ ի հարկէ պէտք էր միայն մէկ կերպը գործածած ըլլալ։ Այս բառս նոյն այս Յովանէս վարդապետս գրիչն ելած և ուրիշ երկու օրինակ Սամուէլի երիցու Ընեցւոյ մատենագրութեանը մէջ Աբանոյ աշխարհակալութիւնները յիշատակած տեղը կը գտնանք. «Ի Կապուտկացւոց Կեսարեան մինչեւ ցՊանասոյ կողմն առեն առաջին Հայք»։ որ կը ցուցնէ թէ վեցօրէից ճառերուս սկիզբը գրուած Կապուտգակեցի բառին մէջի դ ն յետոյ անոր առաջին թուղթը գրողը իր սխալմամբը գ է փոխած ջըլլայ, զի հոս ալ դ ով գրուած ըլլալով, նոյն ժամանակը այս բառիս ուղղագրութիւնը այսպէս ճանչցուած կրնայ ըլլալ, միայն սա կայ, որ Վեցօրէից սկիզբը գրուածէն տեղականը Կապուտակ ըլլալ կը հետեւի, իսկ Ընեցւոյն ժամանակագրութեանը՝ ինչպէս և Սեբէոսի պատմութեանը մէջ գրուածներէն՝ Կապուտիկ։ Ուստի ահա հոս այս հակիրճ հետազօտութիւններէս ու ապացոյցութիւններէս ետև կ'եզրակացընենք որ Կապադովկիա բառին ուղիղ և ըստուգաբանելի և ըստ հայերէն անուանակոչութեան գրուիլը՝ Բարզի Վեցօրէից ճառերուս, Սամուէլի անեցւոյ և Սեբէոսի աւանդելոյն համեմատ պէտք է ըլլայ Կապ-գակ, Կապ-գակիեայ (Կապ-գակիա), կամ Կապ-գէկ, Կապ-գէկիեայ (Կապ-գէկիա) և անոնցմէ եղած ածանցեալ ածականները, Կապ-գակիեցի, Կապ-գակիացի, Կապ-գէկիեցի, Կապ-գէկիացի եւայլն։ Իսկ և այնպէս ազգին առաւել հմտացն ու գիտնականացը մտադրութեանն ու խուզարկութեանցը և առաւել հաստատուն ու մանրամասն տեղեկութեանցն և ապացոյցութեանցը կը յանձնենք։

Ձեռագրիս գանազան պարագաներուն և յատկութիւններուն վրայ այսչափ խօսելէս ետև, կը փայլէ որ քիչ մըն ալ բան պարտականութեան ու գրութեանը վրայ խօսինք ու Մխիթարեանց տպագրին հետ բաղդատենք։ Երբոր Մխիթարեանց տպագիրը (ուր վանէս վարդապետին ձեռագրին հետ բաղդատես, խիստ դիւրութեամբ ու գրեթէ ամեն տեղ և ամեն տողի մէջ պիտի գտնաս ոմանք իրենց օրինակը գրողին և ոմանք իրենց ձեռքովը եղած անհամար մանր ու խոշոր փոփոխութիւններ և մեծ ու պզտիկ տարբերութիւններ, բառի փոփոխութիւններ, խօսքի փոփոխութիւններ, աւելորդ ու պակաս բառեր ու խօսքեր, այսինն տեղը ոչ, ոչինն տեղը այս, երկուքը մէկ եղած բառեր, մէկը երկուքի բաժնուած բառեր, թուոյ տարբերութիւն, հոլովոյ տարբերութիւն, անվայել հոլովմունք, անպարմար համեմատ այնութիւն ընդդէմ կանոնի գրութիւն, անտեղի դիտորդներ, սխալ կէտադրութիւն, բայերու խառնակութիւն, գիմաց խանգարմունք, ժամանակի փոփոխութիւն, եղանակի փոփոխութիւն, անվայելուչ խոնարհմունք, անպատեհ խնդրաւորութիւն, անհասկնալի պարբերութիւններ, բայացած անուններ, աւնուն եղած բայեր, ու տակաւին ասոնց նման շատ մը ելեւէջներ հիմը քակող եղծմունքներ ու ապաւաղութիւններ, և վերջապէս մեր ընտիր օրինակին քովը

ԱՐԴԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

ԱՆԳԼԻԱՅԻ ԴԱՇՆՈՒԹԻՒՆԸ

Լոնդոնի մամուլը կը գրէ, որ Անգլիան Ֆրանսայի հետ միասին պիտի ստանձնէ Սիրիոյ հոգաբարձութիւնը։ Ասիկա նշան է, որ Ֆրանսան ալ Անգլիան ալ կը ցանկանան Սիրիան ազատ պետութիւն դարձնել։ Ֆրանսան ինքն իրմէ կը հարցնէ, թէ ինչպէս կրնայ Սիրիան ազատ պետութիւն դարձնել, երբ Սիրիան ինքն ալ չի գիտնար, թէ ինչ կամենայ։ Ֆրանս

կը գրեն, որ երկու օր առաջ Թրոմբոնի բերդին բանտապետը շղթայակապ Ռ-ՀՇԹ տարուեր ու բանտը դրուեր է։ Այս մարդը բերդին մէջ բանտարկեալ քաղաքական յանցաւորներէն վատրկուելով, յիշեալ ամուր ու մեծ բերդը մաճառներուն պիտի մատնէ եղեր, ուրմնք առաջ բերդին հրամանատար Սիմէոնիչ զօրապետը պիտի սպաննեն ու եռաքը զինարանը պիտի կողոպտեն եղեր առատեալ բանտարկելոց զէնք գտնելու համար։ Բայց բանտարկեալներէն մէկը իւր խղճէն տանջուելով՝ այս դաւադրութիւնը նամակով մը երեւելի մարդու մը իմացուց, որով մեծ դըժբաղդութեան մը առաջքն առնուեցաւ։

ԳԵՐՄԱՆԻԱ։ Վիւրթէնպերկի նոր խորհրդարանը ժողոված օրէն, մահուան պատիժը վերստին հաստատելու առաջարկութիւն մը եղած էր իրեն. այս առաջարկութիւնը քննուելով 40 քուէ առաւելութեամբ ընդունուեցաւ։ Հակառակորդ կողմը փուռ տեղը աշխատեցաւ այս առաջարկութիւնը մերժելու, որ մեծ փափաքով կ'ըսպասուէր ամէնէն։ Վիւրթէնպերկի բոլոր ժողովուրդը միաձայն կը խնդրէր, որ այս սոսկալի պատիժը, որ 1848 ին վերցուած էր, վերստին հաստատուի եղեռնագործութեանց առաջքն առնելու համար, որ օր ըստ օրէ աւելի յանդուգն կերպով շատնալու վրայ են։

Ուստի այս օրէնքը՝ բարի, օգտակար և հասարակութեան սիրոյ ապահովցընելու միջոց մը համարուած է։ Բրդարև ցաւալի է տեսնալ, որ բովանդակ երկիր մը այսպէս սրտանց հաճութիւն կը ցուցընէ այսպիսի օրինաց մը հաստատութեանը և միամտաբար առնոր պիտանութիւնը կը խոստովանի։ Բայց պաշտօնական տեղեկութիւններէն ժողովրդեան այս կարծիքը կ'արդարացնեն։ Յիշեալ տեղեկութիւններէն կ'իմանանք, որ մահուան պատիժը խստ մը յիշատակութիւն մը կը գտանք։ Հին ձեռագրաց մէջ տեղ տեղ գործածութիւնը տեսնուած է. բայց խիստ շատ տեղ ալ սխալ կարծելով ուղղուած Կապադովկիա և Կապադովկիոյ եղած է։ Կապ-գաղ բառին գործածութիւնը նորերս մէկ մէն՝ ալ Սեբէոսի պատմութեանը մէջ գործածուած տեսնուեցաւ։ Մարաբբա Մծուրնացիէն առած Ագաթանգեղոսի արձանագրութեանը մէջ Արշակունեաց թագաւորութեան հիմնարկութեանը ժամանակը Սեծին Արշակայ Պարթեւի՝ իր որդին հայոց թագաւոր կարգելով, անոր որոշած սահմաններուն մէջ կը յիշէ։ «Եւ զամուսցանէ նմա սահմանս զԱրուաստան առ երկրաւն Տաճկաց և առ երկրաւն Աղորոց. և զԿապուտակեայ առ Կիւղիկեաւ՝ մինչեւ ցեզը ծովուն մեծի արեւմտից»։ (Սեբէոս երես 12)։ Այս Կապուտակեայն ուրիշ՝ տեղ չի կրնար ըլլալ զի այն կողմերը Կապ-գիեայ անուանով ուրիշ գաւառ մը մինչեւ հիմա ճանչցուած չըլլալէն զատ, բոլոր ուրիշ պատմութիւններն ալ կը վկայեն թէ Արշակայ որոշած սահմաններուն մէջն էր նաև Կապադովկիան (Հ. Մնք. Շամչ. Պատմ. Հայ. Հատ. ա. եր. 208—209.) մանաւանդ Ագաթանգեղոսի արձանագրութեանը համեմատ՝ Կապադովկիան ալ Կիլիկիոյ սահմանակից կ'ընոյ։ Եւ ուրիշ տեղ մը Իմայելացւոց Մահան իշխանին մէկ բանակին համար կ'ըսէ։ «Եւ միւս զծին՝ որ նստէր ի կողմանս Կապուտակացւոց, արար պատերազմ ընդ զօրացն Յունաց. զոր եհար Յոյն, և գընաց փախստական ի կողմանս Արաստանի»։ (Սեբէոս եր. 228—229)։

Այնպէս յայտնի է որ այն կողմերուն մէջ՝ մեծաւորապէս Կապադովկիան զատ ուրիշ գաւառ չկայ, որուն վկայ են և այլ պատմագիրք։ Այս երկուքէս զատ՝ Սեբէոսի մէջ ուրիշ տակաւին վեց տեղ եւս յիշատակուած է Կապադովկիայն անունը, ինչպէս տես 64, 124, 127, 141, 145 և 201 երեսները, բայց ոչ թէ բերած առջի երկու վկայութիւններուս պէս Կապուտակեայ կամ Կապուտակացի, այլ սովորաբար Կապադովկիա և Կապադովկացի յիշուած են։ Սակայն հոս նկատելիք բան մը կայ։ Առջի երկու տեղ գտնուածները ըսկ Կապուտակեայ կամ Կապուտակացի էին. իսկ այս վեց տեղ յիշուածներուն ամենուն ալ քովը Կեսարիա բառը գըտնուած ըլլալուն, կերպիւ մը իրաւունք կ'ունենանք կարծելու, որ նաեւ անոնք ալ ան առջի երկու տեղ գտնուածին պէս Կապուտակեայ կամ Կապուտակացւոյ գրուած ըլլալով, կամ տպագրելու տուող Պ. Թադէոս Մինրդատը, և կամ իր առած օրինակին գրողը քովի Կեսարիա բառէն Կապադովկիան ըլլալը հասկընալով, զի Կեսարիա կ'ըսուի նէ՝ կամ Պաղեստինացւոյն է կամ Կապադովկացւոյը, ու սիրալ կարծելով, Թերեւս իրենց գիտցածին կամ սովորականին համեմատ ուղղելու մտօք փոխեր Կապադովկիա գրեր են. իսկ միւս երկու յիշուած տեղերուն քովը Կեսարիա բառը չգտնուելուն համար՝ իրենք ալ բարակ քննութեան չմտնելով և գուցէ իրենց չգիտցած մէկ զատ տեղի մը անուն կարծելով չեն համարձակեր փոխելու. ըստ որում երկու կերպն ալ Սեբէոսի իր պատմութիւնը գրած ժամանակը սովորական եղած չէր կրնար ըլլալ։ Թէ որ Սեբէոս երկուքն ալ գիտէր, անպատեհ կ'ըլլար տեղ մը այսպէս և տեղ մը այնպէս գործածել, այլ անոնց մէջ ընտրուի ընելով՝ ի հարկէ պէտք էր միայն մէկ կերպը գործածած ըլլալ։ Այս բառս նոյն այս Յովանէս վարդապետս գրիչէն եղած և ուրիշ երկու օրինակ Սամուէլի երիցու Անեցւոյ ժամանակագրութեանը մէջ Աբրամոյ ուշխարհակալութիւնները յիշատակած տեղը կը գտանք. «Ի Կապուտ կացւոյ Կեսարեան մինչեւ ցՊանասոյ կողմն առեն առաջին Հայք»։ որ կը ցուցնէ թէ վեցօրէից ճառերուս սկիզբը գրուած Կապուտակեցի բառին մէջի դ-ն յետոյ անոր առաջին թուղթը գրողը իր սխալմամբը գ-է փոխած ըլլալ, զի հոս ալ դ-ով գրուած ըլլալով, նոյն ժամանակը այս բառիս ուղղագրութիւնը այսպէս ճանչցուած կրնայ ըլլալ, միայն սա կայ, որ Վեցօրէից սկիզբը գրուածէն տեղականը Կապուտակ ըլլալ կը հետեւի, իսկ Անեցւոյն ժամանակագրութեանը՝ ինչպէս և Սեբէոսի պատմութեանը մէջ գրուածներէն՝ Կապուտիկ։ Ուստի ահա հոս այս հակիրճ հետազօտութիւններնէս ու ապացուցութիւններնէս ետեւ կ'ենթադրենք որ Կապադովկիա բառին ուղիղ և ըստուգաբանելի և ըստ հայերէն անուանակոչութեան գրուիլ՝ Բարզի Վեցօրէից ճառերուս, Սամուէլի անեցւոյ և Սեբէոսի առանձնելոյն համեմատ պէտք է ըլլայ Կապ-գաղ, Կապ-գաղեայ (Կապ-գաղիա), կամ Կապ-գիկ, Կապ-գիեայ (Կապ-գիա) և անոնցմէ եղած ածանցեալ ածականները, Կապ-գաղեցի, Կապ-գաղեցի, Կապ-գիեցի, Կապ-գիեցի եւայլն։ Ինչպէս և այնպէս աղ-գեղեցիկ հրապարակ մը շինուելով մայրաքաղաքին գլխաւոր զարդ մը կ'ըլլայ։ Կառավարութեան այս դիտաւորութիւնը հաստատութիւն գտնալու վրայ է։

Ընդհանուր ուրբաթ՝ բոլոր դեսպաններուն կողմէն յատկապէս գործակալներ ժողովեցան Պաղդիոյ դեսպանատունը, և այս նպատակին հասնելու ամենէն յարմար միջոցներուն վրայօք խորհրդակցեցան։ Կայսերական կառավարութիւնը արքունի զինուորական դըպրոցէն (Մնքթեպի Հարպիէ) անդին գտնուած պարապ հողերէն 40 հազար կանգուն տեղ պիտի տայ գերեզմանատուն ընելու համար։»

— Այսանցէն եկած լուրերէն կ'իմանանք, որ այն կողմերը արդէն հունձքի (պիչին) կը պատրաստուին եղեր։

Սամանէն ալ կը գրեն, որ ճէհրիները արդէն հասունցեր են։

— Երկուշաբթիէն երեքշաբթի լուսնալու գիշերը, գողերը Նուր Օսմանիէ մզկիթին դիմացի սեղանաւորի խանութին երկաթէ վանդակները խրատակելով, մեծ գումարներ վերուցեր են։

— Ընդեղ երկուշաբթի իրիկուն Իսթինէ Պարուցի յոյն մը իւր վատաւոյզ կեանքէն յուսահատելով ինքզինքը ծովը նետեց որ խեղդուի, և ասոր համար հոպուսանէրուն մէջ մեծ քար մը դրեր էր, որ ծովուն յատակը իջնայ։ Բարեբաղդաբար տեսչութեան զինուոր մը զանիկա տեսնալով՝ ծովը նետուեցաւ ու քաշեց ցամաքը բերաւ։ Պէտք եղած խնամքները ընելէն ետեւ, յոյնը խոստովանեցաւ, որ ջուրին ներգործութենէն մեռնելու դիտաւորութիւնը փոխեր էր։

— Ընդեղ չորեքշաբթի կէս օրուան միջոցները Պէյօղլու Բանկալդիի թաղը տան մը մէջ գողութիւն մը եղաւ։ Գողցուած բաներն են՝ ոսկի ժամացոյց մը, մեծ ոսկի շղթայ մը, վեց հատ մեծ արծաթի դգալ, մեսաքսէ քսակ մը, որուն մէջ 120 ղուռուշի

մը յիշատակութիւն մը կը գտանք։ Հին ձեռագրաց մէջ տեղ տեղ գործածութիւնը տեսնուած է. բայց խիստ շատ տեղ ալ սխալ կարծելով ուղղուած Կապադովկիա և Կապադովկիի եղած է։ Կապ-գաղ բառին գործածութիւնը նորերս մէկ մէն՝ ալ Սեբէոսի պատմութեանը մէջ գործածուած տեսնուեցաւ։ Մարաբբա Մծուրնացիէն առած Ագաթանգեղոսի արձանագրութեանը մէջ Արշակունեաց թագաւորութեան հիմնարկութեանը ժամանակը Սեծին Արշակայ Պարթեւի՝ իր որդին հայոց թագաւոր կարգելով, անոր որոշած սահմաններուն մէջ կը յիշէ։ «Եւ զամուսցանէ նմա սահմանս զԱրուաստան առ երկրաւն Տաճկաց և առ երկրաւն Աղորոց. և զԿապուտակեայ առ Կիւղիկեաւ՝ մինչեւ ցեզը ծովուն մեծի արեւմտից»։ (Սեբէոս երես 12)։ Այս Կապուտակեայն ուրիշ՝ տեղ չի կրնար ըլլալ զի այն կողմերը Կապ-գիեայ անուանով ուրիշ գաւառ մը մինչեւ հիմա ճանչցուած չըլլալէն զատ, բոլոր ուրիշ պատմութիւններն ալ կը վկայեն թէ Արշակայ որոշած սահմաններուն մէջն էր նաև Կապադովկիան (Հ. Մնք. Շամչ. Պատմ. Հայ. Հատ. ա. եր. 208—209.) մանաւանդ Ագաթանգեղոսի արձանագրութեանը համեմատ՝ Կապադովկիան ալ Կիլիկիոյ սահմանակից կ'ընոյ։ Եւ ուրիշ տեղ մը Իսմայելացւոց Մահան իշխանին մէկ բանակին համար կ'ըսէ։ «Եւ միւս զծին՝ որ նստէր ի կողմանս Կապուտակացւոց, արար պատերազմ ընդ զօրացն Յունաց. զոր եհար Յոյն, և գընաց փախստական ի կողմանս Արաստանի»։ (Սեբէոս եր. 228—229)։

գին առաւել հմտացն ու գիտնականացը մտադրութեանն ու խուզարկութեանցը և առաւել հաստատուն ու մանրամասն տեղեկութեանցն և ապացոյցութեանցը կը յանձնենք։

Ձեռագրիս գտնազան պարագաներուն և յատկութիւններուն վրայ այսչափ խօսելէս ետեւ, կը վայել որ քիչ մըն ալ բուն պարունակած նիւթին ու գրութեանը վրայ խօսինք ու Մխիթարեանց տպագրին հետ բաղդատենք։ Երբոր Մխիթարեանց տպագիրը է ուրեմն վարդապետին ձեռագրին հետ բաղդատես, խիստ գիւրութեամբ ու գրեթէ ամէն տեղ և ամէն տողի մէջ պիտի գտնաս ոմանք իրենց օրինակը գրողին և ոմանք իրենց ձեռքովը եղած անհամար մանր ու խոշոր փոփոխութիւններ և մեծ ու սպասիկ տարբերութիւններ, բառի փոփոխութիւններ, խօսքի փոփոխութիւններ, աւելորդ ու պակաս բառեր ու խօսքեր, այսինն տեղը ոչ, ոչին տեղը այս, երկուքը մէկ եղած բառեր, մէկը երկուքի բաժնուած բառեր, թուոյ տարբերութիւն, հոլովոյ տարբերութիւն, անվայել հոլովմունք, անպարմար համեմատ դնութիւն ընդդէմ կանոնի գրութիւն, անտեղի դիտորդներ, սխալ կէտադրութիւն, բայերու խառնակութիւն, գիմաց խանգարմունք, ժամանակի փոփոխութիւն, եղանակի փոփոխութիւն, անվայելուչ խոնարհմունք, անպատեհ խնդրառութիւն, անհամակնալի պարբերութիւններ, բացատ անուններ, անուն եղած բայեր, ու տակաւին ասանց նման շատ մը լեզուին հիմը քակող եղծմունքներ ու ապաւաղութիւններ, և վերջապէս մեր ընտիր օրինակին քովը

[illegible]

— Լսեցիր դ. Հայրապետի ասածը, ասաց ինձ։

— Լսեցի, ասացի։

— Ինչպես հասկացար։

— Հասկացի, որ ինչ ասել է՝ ասել է։

— Ինչպես թե։

— Ասել է՝ ասել է։

— Ինչպես թե։

— Ասել է՝ ասել է։

— Ինչպես թե։

—